

TAUSOTI LIETUVIŲ DAILININKŲ PALIKIMĄ - KIEKVIENO LIETUVIO PAREIGA

Ar turite Galdiko, Paukštienės, Petrikonio, Murino ar kitų lietuvių dailininkų akvarelių, pastelių, anglim ar pieštuku atliktų paveikslų? O gal turite Viesulo, Igno, Petravičiaus, Valiaus, Kasiulio ar kitų lietuvių dailininkų grafikos darbų? Jei esate panašūs į daugelį lietuvių išeivių, į šiuos klausimus atsakysite "taip."

Viena iš Adomo Galdiko akvarelių, laikomų ALKOJE (nuotr. Vidos Kuprytės)

O tai reiškia, kad jūs turite didelę atsakomybę. Jei tie kūriniai nebus tinkamai prižiūrimi, jie išnyks ir dalis lietuviško kultūrinio paveldo bus sunaikinta.

Kaip tausoti šį paveldą? Išmokime iš vienos dailininkės patirties.

Liepos mėnesį dailininkė Danguolė Stončiūtė-Kuolienė su vyro Almio Kuolo pagalba užbaigė didelį savanorišką užmojų. Ji peržiūrėjo ALKOJE laikomus akvarelės, pastelės, grafikos ir kitus kūrinius ir kibo į darbą juos išsaugoti nuo išnykimo. Iš viso peržiūrėjo daugiau, nei 25 meno kūrinius. Štai ką ji rado ir ką ji turėjo padaryti.

Visi šie paveiksliukai buvo įrėminti seniai, prieš daugiau, nei 40 metų, kai dar nebuvo plačiai žinoma, jog popierius turi savyje rūgštį, naikinančią popierių. Taigi, paveikslų pasportai (fonai) ir nugarėlės buvo padaryti iš kartoninės medžiagos, turinčios rūgštį. Prisilietusi prie paveikslo, ta rūgštis ima paveikslą naikinti.

Mėlyna paveikslo nugarėlė - jei ji turi rūgštis, ji naikina kūrinių

Šviesiai mėlynas paveikslo pasportas - jei jis turi rūgštis, jis naikina kūrinių

Kuolienė išardė paveikslus ir patikrino kūrinių stovį. Daugelyje atvejų pasportų bei nugarėlių rūgštis veiktas jau buvo žymus. Paveikslų kraštai buvo pageltę, vieni jau parudavę. Labiausiai rūgštis paveiktų kūrinių popierius jau buvo pradėjęs trupėti.

Dailininkė Danguolė Stončiūtė-Kuolienė

Kuolienė pašalino visus pasportus ir visas nugarėles. Kiekvienam paveiksliui išpjaustė naują pasportą ir naują nugarėlę iš medžiagos, neturinčios rūgštis.

Kuolienė rado, kad paveikslai buvo pritvirtinti prie nugarėlių naudojant paprastus klijus ar paprastas lipnias juosteles. Šie klijai ir juostelės taip pat turi rūgštį, naikinančią popierių ir juos būtinai reikėjo pašalinti. Dailininkei atplėšus seną juostelę, liko rudos dėmės ant pačių paveikslų. Ir ant kai kurių paveikslų klijai buvo taip

sukietėję, kad juos reikėjo (labai atsargiai) nugrandyti nuo paveikslo nugaros. Pašalinus kenksmingus klijus bei juosteles, Kuolienė paveikslus pritvirtino prie naujų nugarėlių naudojant lipnias juosteles be rūgštis.

Deja, vieno paveikslo popierius jau buvo pradėjęs taip trupėti, kad buvo neįmanoma paveikslo nepažeidžiant kenksmingus klijus nukrapštyti. O kitas paveikslas, deja, buvo nutapytas tiesiai an kartono, turinčio rūgštį. Šiuos du paveiksus buvo neįmanoma išgelbėti.

Vienas iš Vytauto Igno grafikos darbų, laikomų ALKOJE (nuotr. Vidos Kuprytės)

Dar vienas paveikslams kenksmingas veiksnys, tai saulės šviesos ultravioletiniai spinduliai. Ilgesnį laiką saulėje pabuvusi grafika ar akvarelė nublunka. Galite patys patikrinti. Pamatysite, kad spalvos už pasporto žymiai ryškesnės, negu spalvos, atviros šviesai. Todėl rekomenduojama stiklą pakeisti ultra-violetinius spindulius blokuojančia plastmase. Laimei, į ALKOS muziejų nepatenka saulės šviesa, tai šių spindulių daroma žala buvo savaime sustabdyta, atvežus paveikslus į ALKĄ.

Trečias kenksmingas veiksnys, tai drėgmė ir aukšta temperatūra. Dailininkė rado, kad keli paveikslai buvo jau paveikti drėgmės. Gal anksčiau jie buvo laikomi rūsyje ar garaže. Arba gal jie buvo laikomi labai šiltuose kambariuose su drėgnintuvais. Paveiktuose paveiksluose matėsi pelėsių sukurtos pigmentacijos dėmės.

Muziejai dažnai stengiasi paveikslų galerijose išlaikyti maždaug 45% drėgmės ir maždaug 65 ar 68 laipsnius temperatūros (Fahrenheit). Aišku, gyvenamuose namuose tai gali būti nepatogu. Tačiau, norint kūrinius išsaugoti, būtina stengtis mažinti drėgmę.

Paveikslą išsaugoti, naujai jį įrėminant, yra didelis darbas, reikalaujantis preciziškumo bei tinkamų įrankių. Turbūt geriausia yra atiduoti paveikslą į rėminimo dirbtuvę, kurių yra pakankamai. Svarbu dirbtuvei pabrėžti, jog visa medžiaga turi būti be rūgšties („acid-free“), o vietoj stiklo - ultravioletinius spindulius („UV blocking“) blokuojanti plastmasė („plexiglass“).

Tačiau reikia suprasti, kad tas darbas nepataiso jau padarytos žalos, tik sulėtina popieriaus naikinimą, sustabdo spalvų blukimą. Pati dailininkė užbaigusi darbą pabrėžtinai pakartojo, kad savo atliktu darbu paveikslų pirminės būklės neatkūrė. Nepanaikino jau padarytos žalos. Tik sulaukė tolimesnį rūgšties plėtimąsį. Siekiant žalą panaikinti, reikėtų kreiptis į konservavimo srities specialistus, kurie kūrinius išvalytų, išimtų dėmes, nubalintų popierių ir neutralizuotų esamą rūgštingumą. Todėl būtina tuoj pat, kiek galima greičiau, imtis priemonių žalingus veiksnius (rūgštį, UV spindulius, per aukštą drėgmę bei šilumą) pašalinti.

ALKOS vadovybė yra dėkinga dailininkei Stončiūtei-Kuolienei ir jos vyrui Almiui už didelį ir svarbų darbą, atliktą iš meilės lietuviškam menui. Dailininkė 2008 metais tapo Čikagos Čiurlionio galerijos 50 metų jubiliejinės parodos trečios premijos laureate ir tais pačiais metais buvo jai paskirta South Shore Art Center "Artist in Residence" premija. Šį pavasari buvo suruošta jos grafikos darbų paroda Jonyno galerijoje Druskininkuose. Ji taip pat dalyvavo kviestinėje JAV lietuvių dailininkų parodoje Vilniaus Arkos galerijoje.

Vadovybė taip pat yra dėkinga visiems lietuviams, kurie savo meną yra paaukoję ALKAI, kad ten būtų tinkamai tausojamas. Jai labai rūpi, kad visi suprastų, jog be tinkamos priežiūros tas menas jau nyksta ir už keletos metų gali būti jau per vėlu jį išgelbėti...

Dalis dailės kūrinių ALKOS muziejuje (nuotr. Dalės Lukienės)

Prašau aplankyti ALKOS muziejų internete, kur pamatysite daugiau dailės darbų, ALKAI paaukotų, kad jis būtų deramai tausojamas: http://www.lkma.org/alka_muziejus.htm

dr. Mirga Girniuvienė
ALKA pirmininkė